

ст. 365 КК України, утворює склад особливо кваліфікованого виду перевищення влади або службових повноважень. На відміну від предметів, використовуваних як зброя, спеціальними засобами є пристрої, предмети і речовини, які спочатку були призначені для здійснення примусового фізичного впливу на тіло особи (гумові палиці, наручники, сльозогінний газ, водомети, службові собаки та ін.). Звідси цілком природно прагнення законодавця разом із зброєю детально регламентувати умови і порядок застосування спеціальних засобів.

У зв'язку з вищесказаним представляється логічним внести зміни до відповідних статей КК, і розділити поняття «зброя», що вживається в законі, і «предмети, що використовуються як зброя» і передбачити виділення такої кваліфікуючої ознаки, як «предмети, використовувані для заподіяння тілесних ушкоджень, небезпечних для життя або здоров'я потерпілого». Тим самим поняття «зброя» набуває первинний, виключно правовий зміст.

1. Кримінальний кодекс України. // Відомості Верховної Ради України, 2001. - № 25-26. - Ст.131. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кримінальний кодекс України. – К. : Паливода А.В., 2019. – 264 с.

Ядловська Ольга Степанівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ФЕМІНІТИВІВ ЯК ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНО ПАРИТЕТНОЇ ЛЕКСИКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ЗРІЗ

Прийняття нового українського правопису (2019 р.) з-поміж різноманітних змін у мовленні виокремило та запропонувало на широкий загальний питань творення та залучення фемінітивів у сучасній літературній мові. Ця тематика викликала широкі дискусії серед науковців, службовців, журналістів, представників керівного апарату, адже виникла нагальна потреба використання нових лексичних одиниць на позначення осіб жіночої статі щодо їх професійної діяльності або посад. Частиною суспільства фемінітиви сприймаються насторожено, навіть упереджено, відповідні зміни викликають опір. Разом з тим, у самому суспільстві протягом останніх десятиліть відбуваються суттєві зміни у площині гендерних відносин і, відповідно, таких же змін зазнає і мовлення, адже мова ніколи не була статичною, а, навпаки, є відлунням та дзеркалом процесів, що відбуваються між індивідами, у групах, спільнотах, суспільстві. Саме дискусійність питання щодо вживання фемінітивів, суб'єктивність

сприйняття відповідних лексем та неактивне практичне застосування гендерних маркерів обґрунтовують актуальність запропонованої розвідки.

Мова бере участь у конструюванні дійсності. Тож опір вживанню фемінітивів в Україні, особливо щодо опису професійної діяльності жінок, – це один з проявів патріархального мислення, небажання допустити реального зрівняння в правах з чоловіками жінок. Зауважимо, що в англійській, французькій, німецькій та низці інших мов демократичних країн Заходу фемінітиви та гендерно нейтральні форми вже стали нормою і є виявом принципу рівності усіх людей, мовним вираженням плюралістичного світогляду. Мова постійно міняється, реагуючи на виклики різних епох. Це є закономірним процесом суспільного розвитку [1]. Ще протягом двох-трьох десятиліть тому не виникала потреба утворювати фемінітиви у тих сферах та галузях, де жінки не мали змоги бути на посадах (політика, вищі керівні посади та ін.). На сучасному етапі існують усі можливості щодо роботи жінки у будь-якій сфері та на будь-якій посаді, де вона себе бачить. Відповідно, повинні відбуватись і мовленнєві зміни та вводиться у широкий обіг слова жіночого роду на позначення професій, посад, видів діяльності, соціального статусу жінок.

Як зауважує О. Масалітіна, радниця з питань політики гендерної рівності та антидискримінації в освіті міністерки освіти та науки України, серед причин замовчування (або перестороги чи навіть заборони) щодо залучення фемінітивів за радянських часів мали процеси русифікації з 30-х рр. ХХ ст., адже система російської мови трохи інша через відсутність різноманіття суфіксів для творення фемінітивних форм. Зокрема, таких суфіксів 4, і більшість з них мають додаткову негативну конотацію. Відповідно, у зазначений період, уніфікація стосовно невживання, витіснення фемінітивів відбулись і в українській мові, хоча цей пласт лексики міститься у словниках української мови ХІХ – початку ХХ ст. [3].

Крім змін у мові важливу роль відіграють взаємини між статями, тобто між представниками відповідної мовної спільноти. Опір проти одночасного вживання фемінітивів та маскулінів більшою мірою зумовлений низьким статусом жінки, а не конкретними структурними особливостями мови. Діє стереотип, що після досягнення жінкою високого професійного рівня та т. зв. «чоловічої» посади, нова назва посаду у жіночому роді нівелюють ці досягнення. Тобто частиною жінок самі фемінітиви сприймаються як дискримінація.

Розглядаючи процес мовленнєвої взаємодії, слід підкреслити, що під час цього процесу індивіди конструюють не лише власну вербальну поведінку та інтерпретують поведінку іншого, але і здійснюють внутрішнє структурування соціальних подій, явищ, статусів, ролей. Тут мовленнєва взаємодія постає одним із засобів здійснення соціальної взаємодії (поруч з невербальними засобами спілкування). У ході мовленнєвої взаємодії індивіди спираються на певні шаблони, схеми побудови типової для даного контексту розмови, що витікають із стереотипних уявлень про взаємодію, які закріплені,

створюються, розповсюджуються суспільством. Гендерні стереотипи проявляється як механізм трансляції і закріплення гендерних ролей у щоденних мовних практиках та у межах загальної структури комунікації [2].

Питання вживання фемінітивів у мовленні не є революційним або абсолютним нововведенням. Однак, разом із зазначеним, застосування лексики з використанням фемінітивів прослідковується опір або неприйняття. Частково ця проблема стосується психологічної площини: «боязливість» розрізнення статі особи щодо обійманої посади, адже це можна визначити за назвою (проректор - проректорка, директор – директорка, лектор – лекторка та под.). Отже, прослідковується несприйняття фемінітивів самими жінками, які б не хотіли такого розрізнення. Інша частина мовленнєвої спільноти, котра не застосовує фемінітиви, наслідує російськомовну традицію, для якої характерним є дихотомний розвиток даного питання: з одного боку, у самій російській мові не вироблена традиція творення фемінітивів (частково такі слова жіночого роду мають негативний зміст: бухгалтер – бугалтерша); з іншого, у деяких установах не вітається застосування двох форм – альтернативних до чоловічого роду або парних (наприклад, не студент та студентка, а спільне: студент – студенти). Ще одна проблема – відносна важкість утворення фемінітивів. Хоча, на наш погляд, це проблема практичного досвіду, і саме відсутність останнього продукує плутанину як у творенні фемінітивів, так і в залученні у мовлення.

У структурі української мови використовується для творення фемінітивів 13 суфіксів, серед них на сьогодні виділяють 4-6 активних суфіксів, що постійно вживаються. Це свідчить про системну наявність фемінітивів та, водночас, характеризує як активну рису української мови та вказує на її гендерну чутливість. Зараз в українській мові існує три тисячі слів-фемінітивів, насамперед, це лексика на позначення професійної діяльності. Сама традиція небінарних, гендерно нейтральних форм звертання теж здавна наявна в українській мові.

Широко обговорювані зміни до українського правопису, схваленого Кабінетом Міністрів України (2019 р.) та спільним рішенням Президії Національної академії наук України Колегії Міністерства освіти і науки України і Колегією Міністерства освіти і науки України (2018 р.), а також затвердженого Українською національною комісією з питань правопису (2018 р.), питання творення фемінітивів висвітлює в одному з параграфів та складається з декількох правил, що вміщуються на сторінку [4, с. 27]. Тобто за обсягом це невеликі зміни, до того ж відновлювані через майже сторіччя їх замовчування та заборони.

Зупинимось побіжно на самих правилах, зокрема, на вживанні чотирьох груп суфіксів для творення фемінітивів. На наш погляд, найбільше несприйняття викликає залучення у мовлення суфікса *-ес-*, який, до речі, визначений як рідковживаний. Фемінітиви із цим суфіксом творяться від іншомовних слів, частину з них введено в обіг – баронеса, поетеса; частина введена,

але важко сприймається – дияконеса, критикеса, патронеса, фотографеса. Підкреслимо, що умовне визначення «важкість вживання» не слугує підставою уникнення даних слів у мовленні.

Прослідковується більш вживаним, проте також застосовується з опором мовника, суфікс **-ин-**, сполучуваний з основою на **-ець** у чоловічому роді слова: борчиня (від борець), кравчиня, мисткиня, плавчиня, продавчиня. Із суфіксом **-ин** утворюються також фемінітиви без основи на **-ець**: маркетологиня (від маркетолог), соціологиня, філологиня, майстриня, членкиня. Ця лексика має перетин з історичними фемінітивами (окрім слів на позначення участі жінок у галузях, які виникли відносно нещодавно) чи пояснює походження вживання суфікса **-ин**, адже архівні документи 20-40-х рр. ХХ ст. свідчать про активне вживання цієї форми та залучення слів членкиня, мисткиня та под.

Натомість пласт фемінітивів, що твориться за допомогою суфіксів **-иц**, досить вдало введено у мовний обіг, хоча не завжди використовується (тобто залучається на розсуд мовника): верстальниця, керівниця, льотчиця, підприємниця, письменниця, прибиральниця, речниця, розвідниця, співзасновниця. Трапляються помилки у цій групі, що робляться через аналогію утворення до слів у російській мові (калькування, росіянізми): прибиральщиця (рос. уборщица) та под. Однак, у цілому, група слів із цим суфіксом є активною.

Найширшого залучення у мовлення набули фемінітиви із суфіксом **-к** і є найбільш уживаними та такими, що мають найменший опір мовника: авторка, акторка, аспірантка, асистентка, бандуристка, викладачка, дописувачка, доповідачка, журналістка, композиторка, котролерка, лекторка, лікарка, організаторка, редакторка, професорка. Щоправда існує необґрунтована пересторога щодо відносно негативного (зневажливого) емоційного відтінку цих слів. Вважаємо, це суб'єктивним поглядом. Однією з причин виступає нерівномірне залучення таких слів в офіційно-ділове мовлення. Проте саме зазначення даних норм у новому правописі сприятиме використанню фемінітивів у всіх стилях мовлення і є аргументацією для вживання.

Загалом, залучення фемінітивів у мовлення, по-перше, збагачує лексику та реагує на зміни у суспільстві, дозволяє окреслити місце жінки у суспільстві, на мовному рівні закріплюючи гендерну рівність. По-друге, новий правопис (який фактично не є новим у розрізі залучення фемінітивів, а повертається до вживаних норм як фемінітивів, так і маскулінітивів) слугує процесу творення унікальності української мови, підкреслює перебування динамічних процесів розвитку мовних норм у контексті векторів світової лінгвістичної гендерології. Український правопис 2019 р., відобразивши основні правила творення фемінітивів, підкреслив актуальність даного питання для сучасного розвитку мови та висвітлив суголосність розвитку гендерно чутливої лексики із суспільними процесами. Отже, перед мовною спільнотою стоїть завдання введення в обіг фемінітивів у різні стилі мовлення та окреслення шляхів розвитку гендерно чутливої лексики і гендерного реформування мови.

1. Лишка Я. Фемінитиви в українській мові: запозичені неологізми, чи традиційні словотвірні форми? URL: <http://report2018.tilda.ws/blogs/feminivityv> (дата звернення 12.01.2020). – Назва з екрана.

2. Мрамонова О. Мовленнєва взаємодія як джерело знань про гендерну стереотипізацію. URL: actprob10_172_178.pdf (дата звернення 13.01.2020). – Назва з екрана.

3. Масалітіна О. Маркетологиня, водійка та підприємниця: що таке фемінитиви та чому ми їх вживаємо. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/talk/285571-marketologinya-vodiyka-ta-pidpriemnitsya-scho-take-feminitivi-ta-chomu-mi-yih-vzhivaemo> (дата звернення 13.01.2020). – Назва з екрана.

4. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> (дата звернення 07.01.2020). – Назва з екрана.

**Аксютіна
Анастасія Володимирівна,**
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОБРЕ ВІДОМІ ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» знак для товарів чи послуг — це позначення, за якими товари або послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів чи послуг інших осіб [1]. У нормативно-правових актах стосовно зазначеного поняття використовуються терміни «торговельна марка» і «торговельний знак». В Цивільному Кодексі України поняття «торговельна марка» трактується як, позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів, що виробляються однією особою, від товарів, що виробляються іншими особами.

Якщо вести мову саме про охорону прав на добре відомі знаки для товарів і послуг, то умови охорони такого виду знаків передбачені в ст. 25 Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг". Щодо набуття права власності на добре відомий знак то незалежно від наявності чи відсутності реєстрації визнати знак добре відомим може суд або Апеляційна палата Державного департаменту інтелектуальної власності, рішення якої може бути оскаржене у судовому порядку[1].

При визначенні того, чи є марка добре відомою в Україні, можуть розглядатися, зокрема, такі фактори, якщо вони є доречними: ступінь відомості чи визнання марки у відповідному секторі суспільства; тривалість, обсяг та